

našoj populaciji i pokazivala svoju vrednost i značaj u teškim ratnim prilikama u kojima se radala kroz revoluciju nova narodna vlast i njena armija. S psihološkog stanovišta od bitnog značaja je u tim zbivanjima visoka motivacija i borbeni moral boraca NOR-a. Ratni uslovi bili su izrazito nepovoljniji za našeg borca nego za neprijatelja koji je bio bolje naoružan i materijalno obezbeđen. Međutim, pozitivna motivacija koju je posedovao naš borac bila je od bitnog značaja da se bolje psihološki prilagođavao i podnosio ratne teškoće. Time se i može objasniti da su borci NOR-a u manjem procentu od boraca u drugim armijama u drugom svetskom ratu ispoljavali pojave neurotičnosti, samoranjavanja i druge psihičke reakcije. Brojni psihološki problemi, kao što su selekcija i klasifikacija i drugi, rešavali su se situaciono, empirijski i na taj način potvrđivali svoju vrednost i validnost. Iz svih tih razloga izučavanja iskustava iz NOR-a je nužnost savremenog razvoja oružanih snaga da bi se savremeni, aktuelni zadaci opštenarodne odbrane uspešno rešavali.

U zaključku bi se moglo reći da je neophodno razvijati naučno-istraživački rad u oblasti vojno-psihološke teorije i prakse. Psihološki problemi su nesumnjivo od bitnog značaja za razvoj savremene vojne organizacije i njen borbeni moral. Odnos čovek — ratna tehnika predstavlja permanentno aktuelno pitanje savremene teorije i prakse za razvoj naših oružanih snaga. U sistemu opštenarodne odbrane od posebnog je značaja izučavanje medicinsko-psihološke problematike iz NOR-a i primene rezultata u rešavanju tekućih aktuelnih problema i zadataka. Svi ovi problemi treba da su mnogo više zastupljeni i kontinuirano obrađivani u vojnoteorijskom časopisu »Vojno delo«.

ZLATKO BINENFELD
VLADIMIR VOJVODIĆ

Kemijsko oružje

U posljednje vrijeme vojni eksperti velikih sila sve se češće bave problematikom kemijskog rata, dok ona još nije našla adekvatno mjesto u našim razmatranjima.

Danas se zna da je kemijsko oružje deo modernog naoružanja u svijetu, čija upotreba može da prouzrokuje velike gubitke žive

sile. Postoji nekoliko tipova bojnih otrova koje karakterišu specifična svojstva, bilo da su namenjena primarno za ubijanje ili onesposobljavanje protivnika.

Pojava nervnih bojnih otrova, 40-tih, a naročito 50-tih godina kao dijela kemijskog naoružanja, bitno je utjecala da se promjeni uloga i mjesto kemijskog oružja u odnosu na klasično i u odnosu na druga oružja za »masovno uništavanje«. Iz tih razloga ovo kratko izlaganje će se prvenstveno odnositi na taktičke i strategijske domete upotrebe ovih otrova kao sastavnog dijela modernog kemijskog oružja.

U odnosu na posjedovanje kemijskog oružja danas u svijetu postoje tri grupe zemalja:

- a) zemlje proizvođači kemijskog oružja;
- b) zemlje koje ne proizvode kemijsko oružje, ali im je dostupno od zemalja proizvođača,
- c) zemlje koje ne proizvode kemijsko oružje, niti im je ono dostupno.

Već sama ova podjela ukazuje na mogućnost proliferacije ovog oružja i daljeg komplikovanja situacije oko njega. Slična podjela zemalja može se napraviti i u odnosu na nivo tehničke i medicinske zaštite od kemijskog oružja u oružanim snagama pojedinih zemalja. Međutim, u građanstvu, čak i u najrazvijenijim zemljama, ona daleko zaostaje u odnosu na oružane snage, a u velikoj većini čovječanstva takva zaštita zapravo i ne postoji.

Bojni otrovi se danas mogu praktički lansirati svim vrstama oružja, ali se prednost daje raketama s više bojnih glava, artiljeriji i taktičkoj avijaciji.

Poređenjem broja gubitaka poslije upotrebe istih količina eksplozivnih i kemijskih bombi, ispada da su, na primjer, nervni BOt 10 do 20 puta efikasniji od klasičnog eksploziva, a istovremeno su oko 3 puta jeftiniji u odnosu na cijenu prouzrokovanja gubitaka u ljudstvu.

Treba razlikovati tzv. taktičku upotrebu BOt na bojištu od strategijske upotrebe širokih razmjera uperene prvenstveno protiv civilnih ciljeva, što međutim, ne isključuje upotrebu BOt za sabotaže, diverzantske i slične akcije.

Savremena kemijska oružja masovno upotrebljena i ukomponirana i cjelokupnu strategiju, plan vatre i manevarske sheme mogu odlučujuće uticati na tok operacija u cijelom nizu mogućih situ-

acija. Mogu se primjeniti protiv svih vojnih i civilnih ciljeva, uključujući industrijske i urbane rejone, bilo na bojištu ili u pozadini.

Pri upotrebi kemijskog oružja bojište se znatno razlikuje od onog gdje istog nema. Taktički manevar, upotreba oružja i opreme, a naročito snabdjevanja jedinica na položaju postaje znatno komplikiranije zbog stalne potrebe za tzv. kemijskom pripravnosću. S obzirom da je u kontaminiranoj atmosferi borbena sposobnost jedinica vremenski znatno smanjena, treba predvidjeti raniju upotrebu rezervi itd.

Najčešće se spominje upotreba kemijskog oružja u kombinaciji sa klasičnim i nuklearnim. Takva kombinacija mogla bi se očekivati već u prvoj fazi rata, da bi se postigla brza pobjeda; prvenstveno omogućavajući munjeviti prodor oklopnih jedinica. Međutim, kemijsko oružje može se upotrebiti i u kasnijim fazama ratnog sukoba, bez obzira da li se primjenjuju samo konvencionalna ili nuklearna oružja.

U nuklearnom ratu, kemijska oružja bi imala strategijsko (zajedničko) djelovanje s nuklearnim, jer bi omogućila brže postizanje ciljeva i ostvarenje drugih vojničkih preimućstava. Ona bi nadopunjavala nuklearni udar, tamo gdje su taktička nuklearna oružja nepogodna; tamo gdje bi, prvenstveno, izazvala efekat iznenađenja ili bi služila kao zaštita prednjih dijelova snaga napadača, naročito od bočnog udara.

Mnogi autori čak smatraju da kemijsko oružje treba isključivo smatrati kao nadopunu taktičkih nuklearnih oružja, radi toga da poremete, zaustave ili spriječe djelovanje protivničkih snaga.

Svi se, međutim, slažu da bi početno iznenađenje izazvano upotrebom BOt imalo dramatičan efekt, i to kako s aspekta gubitaka tako i s aspekta »posrednog djelovanja«. To posredno djelovanje se odnosi na efikasnost komandovanja, kontrolu veza, smanjenu mobilnost i borbeno djelovanje pojedinaca i jedinica i dr.

Čak i u uslovima kada jedinice nisu iznenađene upotrebom BOt, nošenje zaštitnih maski i zaštitne odjeće otežava vođenje operacija i psihološki veoma nepovoljno djeluje na ljudstvo. Tome treba pridodati da bi, u zoni operacija, gubici bili veći među civilnim stanovništvom, što je od velikog značaja s obzirom na teritoriju gdje se vodi kemijski rat.

Mislimo da bi za ovaj skup bilo interesantno i nekoliko podataka o mogućnostima kemijskog rata u Evropi, onako kako ga sagledavaju predstavnici NATO-pakta, tim više što se određena shva-

tanja i razmišljanja, pretpostavke i procjene, mogu primjeniti i na ograničene, tzv. lokalne ratove i van Evrope, i među protivnicima od kojih samo jedan posjeduje kemijsko oružje.

Doktrina NATO-pakta omogućuje kao odgovor na kemijski napad upotrebu kemijskog oružja u cilju odmazde (stav SAD), ali i nuklearnu odmazdu, za što se zalažu neki evropski saveznici SAD. Kemijska odmazda predstavlja sastavni dio šire strategije SAD, u koju se ne uklapa prerana upotreba taktičkog nuklearnog oružja, a ostavlja mogućnost da se na razne načine odgovori na razne vrste napada.

U krugovima NATO-pakta prevladava mišljenje da je neophodno što hitnije poboljšati sadašnju protivkemijsku zaštitu, jer se smatra da zaostaje u odnosu na zemlje Varšavskog ugovora. U vezi s tim izražava se bojazan da bi masovna iznenadna upotreba kemijskog oružja od zemalja Varšavskog ugovora omogućila taktičku i strategijsku prednost na evropskom ratištu. Zapravo, vojni stručnjaci NATO-pakta su u dilemi, da li je, u uslovima ravnoteže konvencionalnih snaga u Evropi, moguće postići prednost nad protivnikom upotrebom kemijskog oružja, bez obzira na nivo protivkemijske zaštite i mogućnosti odmazde.

Za razliku od zemalja vezanih u vojne saveze s velesilama proizvođačima kemijskog oružja, čije su teritorije već upotrebljene za stokiranje, ili mogu biti upotrebljene za stokiranje i lansiranje kemijskog oružja, većina zemalja koje ne posjeduju ovo oružje u slučaju kemijskog rata morale bi se oslanjati isključivo na mjere protivkemijske zaštite. Imajući u vidu da bi se kemijski rat najvjerojatnije odvijao na čitavoj teritoriji napadnute zemlje, protivkemijska zaštita, uključujući i medicinsku, morala bi biti sveobuhvatna, tj. da obezbeđuje oružane snage i stanovništvo. U okviru priprema za ovu zaštitu naročiti akcenat treba staviti na obuku, što podrazumijeva: pravilnu i brzu upotrebu protivkemijskih sredstava, privikavanje na duži boravak i obavljanje aktivnosti u kontaminiranoj atmosferi i pravilno održavanje protivkemijskih sredstava. Efikasnim sprovođenjem svih navedenih mjera moguće je dejstvo kemijskog oružja smanjiti i do 20 puta.

Sadašnja situacija sadrži latentnu opasnost za nesvrstane i neutralne zemlje od upotrebe kemijskog oružja iz dva glavna razloga: a) zbog mogućnosti direktne upotrebe ovog oružja od strane velesila, odnosno njihovih saveznika i b) zbog proliferacije kemijskog oružja u zemlje koje ta oružja ne posjeduju. Povijesno gledano, kad god je vladala asimetrija između efikasnosti primjene i mogućnosti

zaštite od kemijskih oružja, bila je povećana mogućnost njihove upotrebe, i obratno. To praktično znači da zemlja koja ima dobru i organiziranu protivkemijsku i medicinsku zaštitu ne predstavlja više tako rentabilan cilj za upotrebu kemijskog oružja, pa se time smanjuje i vjerovatnost i njihove upotrebe.

U ovom izlaganju razmatrali smo isključivo kemijsko oružje koje sadrži nervne bojne otrove, da bi što više pojednostavnili razmatranje problema.

Mišljenja smo da bi razmatranje drugih kategorija BOt iz grupe antipersonalnih (psiho-Bot i sl.), i iz grupe antibiljnih (herbicida i sl.) zahtijevalo više vremena no što ga ovakav sastanak može pružiti.

Isto tako, nismo se upuštali u razmatranja problema općenarodne obrane u uslovima kemijskog rata, jer u tom slučaju ne bismo mogli da razmatramo samo jednu grupu BOt.

Na kraju, dužnost nam je da istaknemo da su problemi općenarodne obrane u uslovima kemijskog rata raznovrsni i teški, i da u dosadašnjim razmatranjima još nisu dobili adekvatan tretman. Pri tome ne isključujemo ni mogućnost da se ta tematika obradi u kontekstu razmatranja i ostalih kategorija oružja za masovno uništavanje. Stoga predlažemo organizatorima ovog skupa da se toj problematici posveti poseban sastanak, uz učešće svih odgovornih faktora iz ove oblasti iz armije i građanstva.

SAVA LIČINIĆ

Uloga poljoprivredne mehanizacije u pripremama za rat

Pri izboru pitanja za učešće u raspravi, opredelio sam se za ovu temu, polazeći od sledećih činjenica:

Prvo, jugoslovenska poljoprivreda u agroindustrijskom kompleksu ima izuzetnu važnost i značaj za celokupan ekonomski razvoj zemlje. Iz tog razloga poljoprivreda se i razvija uvođenjem nove savremene tehnologije i opremanjem savremenim sredstvima. Ona se društveno i planski usmerava u pravcu ubrzavanja industrijalizacije poljoprivrede u celini.